

Michael Hošek
odborný náměstek ředitele AOPK ČR

Vážení čtenáři,

před několika měsíci jsme mohli v médiích sledovat spor mezi poradním orgánem Vlády ČR, Radou pro výzkum, vývoj a inovace, a Akademií věd ČR, tak typický pro současnou dobu, totiž o rozpočet na další roky. Rada navrhla a následně schválila takový, který se vzhledem ke klesající finanční podpoře nelíbil Akademii věd. Nechci upozorňovat na reálný pokles. Zajímavý je totiž jiný aspekt celé debaty: resort životního prostředí a tím i ochrana přírody se této diskuse aktivně neúčastní.

Co nás k současnému nezájmu dovedlo? Vždyť před několika lety resort výzkumné aktivity nejen podporoval, ale také sám zajišťoval. Existoval resortní program VaV (výzkum a vývoj), ve kterém se zadávala témata projektů aplikovaného výzkumu dle aktuálních potřeb. I když i tento program provázely korupční aféry a našli bychom zde projekty, které byly přinejlepším průměrné, výsledkem jeho fungování byla zároveň nemalá množina velmi kvalitních výstupů. A „VaVky“ skýtal ještě jednu významnou výhodu – umožňovaly přímou spolupráci akademické sféry s institucemi veřejné správy a tím otvíraly cestu k využití výsledků v praxi. Nadto mělo MŽP dvě výzkumné instituce dokonce přímo pod svým vedením – Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka a tehdejší Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví.

Od roku 2007 však nastala změna související s reorganizací výzkumu napříč všemi resorty. Program VaV byl na MŽP ukončen a jeho kompetence postupně převzala nově vzniklá Technologická agentura ČR (TA ČR). Jmenované ústavy získaly statut tzv. veřejné výzkumné instituce (v.v.i.), což rozvolnilo jejich vztah se zřizovatelem jak po stránce ekonomické, tak obsahové. Na jednu stranu získaly větší svobodu při volbě výzkumného směru, na druhou stranu MŽP přestalo přímo financovat výzkum navázaný na jeho potřeby. Veřejné výzkumné instituce se staly samy zodpovědné za nacházení zdrojů financování, takže jim nezbylo než se zaměřit buď na základní výzkum, nebo na tematické dotační programy Evropské komise. Dnes už je tedy jejich zákazníkem někdo zcela jiný.

Jedním z účelů reorganizace sice bylo skončit s přímým zajišťováním výzkumu, ale zároveň šlo o to získat roli „zákazníka“ akademické sféry. To znamená podílet se na určování témat a aktivně je poptávat. To se však nestalo. Po reorganizaci přestal být výzkum považován za nutnou součást resortních potřeb. I když má MŽP možnost podílet se na zadávání výzkumných témat u programů zajišťovaných TA ČR (v oblasti životního prostředí), nevyužívá toho.

Výzkum se v oblasti biodiverzity, potažmo ochrany přírody, historicky prováděl a i přes všechny změny stále provádí. Jenže uplatnění jeho výsledků v praxi klesá a stále více se rozevírá propast mezi vědou a praxí. Akademici jsou hnáni spíše k získávání bodů než k aplikaci výsledků, takže volí raději témata řešitelná osvědčenými metodami.

A biodiverzita je poměrně složitá, metodicky s nejednoznačným řešením. Praktici pak pod tlakem rozpočtových úspor výzkum při nedostatku svých kapacit upozaďují. Odborník postavený před otázkou, zda upřednostnit zákonné plnění svých povinností (mezi které patří i péče o chráněná území), nebo se zabývat spoluprací s akademickou sférou, logicky zvolí to první.

A pak je tu problém porozumění. Ani jedna strana není samostatně schopná formulovat výzkumná témata a spolupráce zde příliš neprobíhá. Nesjednotili jsme se doposud v jazyku a očekáváních, což se následně odráží v menší schopnosti využívat výsledky výzkumu.

Jenže žádný obor, pokud má stát na pevných základech, se bez výzkumu neobejde. Za současným nezájmem nemusí vždy být úmysl ale například podceňování nebo nepřiměřené upřednostňování jiných hledisek (třeba zájmu veřejnosti). Ochrana přírody, ostatně jako žádný jiný obor, však nemůže být závislá pouze na veřejném mínění, ale musí být založena na dostatečných vědeckých základech. Veřejná a následně politická podpora jsou samozřejmě nezbytné, ani jedna však odborné základy nenahradí.

V zahraničí se na rozdíl od nás v posledních letech úspěšně rozvíjí tzv. conservation biology, která je na spolupráci akademické a praktické sféry přímo založena. Jedná se o interdisciplinární obor, vycházející jak z vědních oborů včetně ekonomie, tak z potřeby hospodářského nakládání s přírodními zdroji. Jeho průřezovost je mu výhodou, a proto je dostatečně podporován i přes současné plošné rozpočtové problémy. Rozvoj tohoto oboru u nás však brzdí mj. vzdělávací instituce, které mezioborové myšlení příliš nepodporují.

Ke zlepšení současného stavu nestačí jen zájem nás samotných, ale také dlouhodobá koncepční podpora vedení resortu. Věřím, že v rámci plánovaných finančních úspor neskončí horizont úvah na prostých počtech, ale bude brát v úvahu i praktické potřeby včetně těch, které se mohou zdát v krátkodobém horizontu pomínutelné. V tom dlouhodobém by se nám to jednoznačně vymstilo.

V tomto čísle bych Vás rád upozornil především na dva články související s výše uvedeným tématem. Článek na straně 17, popisující výsledky projektu VaV zaměřeného na výzkum změn alpských ekosystémů, je pozitivním příkladem využívání výsledků výzkumu v praktické ochraně přírody. Jeho zadavatelem bylo v roce 2007 MŽP a výstupy projektu budou jedním z podkladů pro plánování péče o předmětná chráněná území. Dalším tématem jsou červené seznamy na straně 21, neodmyslitelně patří k druhové ochraně. Dočtete se zde nejen o jejich účelu a využívání v zahraničí, ale především u nás. Červené seznamy jsou v určitém smyslu také dobrým příkladem sepětí vědy a praxe. Nevznikaly by totiž bez širší spolupráce akademické sféry s ochranou přírody.

Příjemné a inspirativní čtení